

Agnar Gustavsen fra Kjelvik i Nordkapp omkom da dampskipet Norlom befant seg i den italienske havnebyen Bari torsdag 2. desember 1943. FOTO: WRECKSITE.EU

En navnløs grav

Kartet viser hvor havnebyen Bari ligger. KART VIA GOOGLE MAPS

Torsdag 25. november 1943 ankom dampskipet Norlom den italienske havnebyen Bari. Fjerdemaskinist Agnar Ferdinand Gustavsen fra Kjelvik i Nordkapp var om bord. Etter å ha ligget i havn en uke brøt helvete løs.

Emma Ingebjørg Gustavsen ble drept under et flyangrep i 1944, hun var krigsseiler Agnar Ferdinands lillesøster. FOTO FRA VÅRE FALNE

Om formiddagen 2. desember 1943 fløy Werner Hahn sin Messerschmidt over Bari.

Fra cockpit observerte den tyske piloten mer enn 30 allierte skip i havna.

Han knipset en rekke bilder av havneområdet. På vei tilbake til flybasen i Abano Terme ble han angrepet av allierte fly, men kom seg med nød og neppe unna angriperne. Rapport ble avlagt.

Det tidligere foreslåtte angrep kunne gå som planlagt.

Forventet ikke angrep

I Bari hørte flere av sjømennene lyden av flyet som drev rekognosering, men ingen alarmer gikk av da flyet forsvant i det fjerne.

Lossearbeidet gikk for fullt idet kveldsmørket senket seg over byen med 200.000 innbyggere. Ingen forventet flyangrep, tyskerne var nok for svake.

D/S Norlom, D/S Bollsta, D/S Vest, D/S Lom og M/T Salamis var de fem norske skipene som befant seg i Bari denne dagen.

Med stridsgass i lasten

Blant skipene i havneområdet lå amerikanske S/S John Harvey.

Lastet med 2.000 bomber inneholdende sennepsgass til de amerikanske styrkene, ment å være en forsikring i tilfelle tyskerne kom til

å bruke kjemiske våpen i krigføringen i Europa.

Stridsgassen gir skader som ligner brannskader på eksponerte kroppsdelar. Symptomene kommer ikke umiddelbart, men utvikler seg etter noen timer til dype, brennende og kløende blemmer. Navnet sennepsgass kommer av at gassen lukter svakt av sennep og hvitløk.

Fiendtlig flyangrep

Klokken passerte kvart over seks om kvelden da Bari ble lyst opp av lysbomber. Tyskerne slapp også folie i forsøk på å forvirre de som befant seg på bakken.

Alarmer gikk, sivilbefolkningen begynte å løpe ut av byen. De 105 flyene av typen Junkers JU-88 slapp sine første bomber. Angrepet varte en hel time.

Flere av sjøforklaringene gikk av mannskap på de norske skipene inneholder dramatiske beretninger fra angrepet. Da bombene begynte å falle spilte skipene opp sine luftvern. Om bord på D/S Vest ledet kapteinen og førstestyrmannen ildgivningen fra skipsbroen.

Fulltreffer

Klokken halv åtte ble skipet truffet av en bombe. Skorsteinen falt ned og skipet fikk tre hull i siden over vannlinjen. Skipet ristet sterkt og

Under en navnløs gravstein på krigskirkegården i Bari hviler en finnmarking. FOTO: EURO-T-GUIDE.COM

Erling Eylertsen var om bord på det norske dampskipet Bollsta, han omkom av skadene etter bombing. Eylertsen har sin siste hvile på krigskirkegården i Bari. FOTO VIA EURO-T-GUIDE.COM

splinter og glassbiter fløy gjennom luften.

Dører ble splintret og trevirket fliset opp. Røyken fra de andre bombarderte skipene bredte seg og vanskeliggjorde pusting. Mannskapet på Vest overlevde bombing, totalt måtte 15 mann på sykehus.

En av dem hadde en nær avrevet arm og blødde kraftig.

Mannskapet fikk de skadde over i livbåter og rodde inn mot byen. Rundt dem lå utbombede og brennende skip. Sjøen var dekket av brennende olje.

Etter å ha fått de skadde i land hadde kapteinen og styrmannen en plan om å vende tilbake til det brennende skipet, men underveis mot livbåten ble et ammunisjons-skip truffet og forvandlet hele havna til et inferno. Eksplosjoner hør-

tes i ett, og ilden spredte seg i oljen på havna langs moloen.

En dødelig mikstur

Vel to og en halv time etter at S/S John Harvey hadde blitt truffet gikk skipet i luften.

Den dødelige lasten inneholdende sennepsgass ble slynget utover. Mye av gassen ble ført av sted med vinden, men mengder blandet seg med oljen som fløt rundt de utbombede skipene der sjømenn kjempet for livet.

Noen døde i den brennende oljen og andre ble revet i filler av bombesplinter. Mange druknet. De som forsøkte å berge overlevende over i livbåtene fikk store brannskader på hendene.

Et fåtall av dem som svømte gjennom oljen fikk vrenget av seg klærne og ble spylt rene på land.

Mange gikk i de samme klærne i timene etter angrepet. Ingen av dem visste at sennepsgassen i oljen kom til å bli en dødelig mikstur. Kapteinen på John Harvey, Elvin F. Knowes, hadde hatt et dilemma da han la til kai i Bari. Skulle han fortelle om den hemmelige og, etter Genève-protokollen av 1925, forbudte lasten han hadde om bord eller skulle han satse på at det hele gikk bra. Han valgte det siste, det ble et skjebnesvangert valg for alle som ble eksponert for gassen.

Flere tusen omkom

Etter at de tyske flyene hadde forlatt luftrommet over Bari lå det mengder av lik i havna og på land. Over tusen omkom blant mannskapene om bord på krigsskip og handelskip. 800 ble sendt til sykehus, av disse hadde 628 skader fra sennepsgassen.

Navneplaten på bautaen over Nordkapps fallne

Inneholder følgende navn

Alterskjær, Nils	Johansen, Martin
Andersen, Aga	Johansen, Olav
Andersen, Johan Peder	Johansen, Trygve
Aronsen, Hakon	Johansen, Sigurd
Bjørnå, Elisa	Johansen, Valdemar
Cedolfsen, Harald	Johansen, Helga Matilde
Elde, Borghild	Karlsen, Markus Kornelius
Eriksen, Andreas	Kløboe, Johannes
Eriksen, Margit	Kristiansen, Ragnarvald
Eriksen, Johannes	Larsen, Ulrik
Flage, Knut	Leirik, Agnes
Fredriksen, Paula	Løkke, Brita
Grønbeck, Birger	Løkke, Ivar
Grønbeck, Gustav	Mathisen, Arne
Grønvold, Arne	Nordang, Aldor
Grønvold, Garfield	Nordstrøm, Fridtjof
Grotta, Ole S.	Nostvold, Arne Bergithon
Gustavsen, Agnar Ferdinand	Pettersen, Hildur
Gustavsen, Emma Ingebjørg	Pettersen, Reidar
Hansen, Harder Torleif	Pettersen, Roald
Hansen, Odd	Sagen, Einar
Hansen, Villy Torbjørn	Sandvik, Peder Erling
Hanssen, Hans Eberg	Solbakk, Magna
Hanssen, Edith	Soderholm, Gutsav Adolf
Helgesen, Fredrikke Harriet	Soderholm, Ragnar Gustav
Isaksen, Henrik	Maan, Sivert
Jensen, Ole Edvard	Sørensen, Ada M.
Johannessen, Laila Alfjine	Sørensen, Henny E.
Johansen, Georg	Sørensen, Kristoffer G.
Johansen, Magnus	Larsen, Waldemar

Navneplaten på bautaen over Nordkapps fallne under krigen kom på trykk i 1953. FAKSIMILE FRA VESTFINMARKEN 14. JULI 1953

Symptomene på sennepsgassforgiftning trer inn etter 24 timer etter kontakt, da begynner store blemmer å dannes på huden. Så mange som 69 av disse døde av skadene innen to uker, etter en måned var 83 døde. Mange av sjøfolkene som overlevde slet med skader i lang tid.

Flere ble også blinde. Havneområdet i Bari var knust. Eksplosjonene knuste vinduer i en omkrets på 11 kilometer. Det ble

totalt senket og ødelagt 17 skip. Av disse var fem amerikanske, fem britiske, to italienske, to polske og tre norske. Havna ble stengt i tre uker som følge av angrepet.

Fortsetter på neste side

John Harvey var lastet med sennepsgass da skipet gikk i luften om kvelden den 2. desember 1943. Bildet viser et skip av samme type. FOTO: LIBRARY OF CONGRESS VIA WIKIMEDIA COMMONS

Fortsettelse fra forrige side

Store sivile tap

Bari ble utsatt for en sky av gass som blåste inn i byen. Mange ble drept. I ettertid er antall omkomne beregnet til tusen også blant lokalbefolkningen.

Det har vært vanskelig å finne riktige tall da en oversikt over hvem som kom seg ut av byen ikke ble nedtegnet. Medisinsk personell som skulle behandle de som ble utsatt for gassen visste ikke hvilken behandling de skulle utføre da lasten om bord i John Harvey var ukjent.

Legene ble forvirret av symptomene som innebar pustevansker, store blemmer og synsforstyrrelser. Lukten av hvitløk var også noe de ikke visste hva var. Legene var ikke klar over effekten av kjemiske våpen og hadde ingen erfaring med slikt. Gass tilhørte den første verdenskrig. Nesten hele mannskapet på John Harvey hadde gått tapt, det var rett og slett ingen å spørre.

Ble holdt skjult

Amerikanerne holdt sannheten om sennepsgassen skjult selv om informasjonen fra myndighetene kunne ha hjulpet mange.

Det som imidlertid ble gjort var at armé-legen Stewart F. Alexander ble sendt til Bari. Han gjenkjente symptomene med en gang og sørget for at skadde fikk nødvendig behandling. Han fikk senere stor anerkjennelse fra sine egne for arbeidet med de skadde etter bombingene av Bari.

De allierte forsøkte å skjule sannheten fordi de var redde for en eskalering i bruken av kjemiske våpen etter Bari. Etter hvert innrøm-

met de allierte at de hadde utviklet sennepsgass-bomber som et defensivt våpen, det var ikke noe som skulle brukes i direkte krigføring ble det sagt.

Selv om innrømmelsen kom ble dødsfallene i Bari registrert som «brannskader etter fiendtlig angrep». Underlig nok ble vevsmateriale fra obduksjonen av ofre utsatt for gassen i Bari tatt vare på til forskningsformål.

Senere ble dette utviklet til medisinen som ble en av de første cellegiftene i behandling av kreft.

Dampskipet Norlom

Flere av mannskapet på Norlom hadde landlov da angrepet fant sted. Ingen av dem som opplevde øyeblikket da bombene traff ga noen umiddelbar sjøforklaring etter angrepet eller senere.

Usikre tall i forklaringene, men i nærheten av 10 av mannskapet ble skadet da bombene traff. Skipsfører Jacob Østhassel Samuelsen døde den 5. desember på sykehus i Bari.

Førstestyrmann Einar Oliver Hansen døde den 14. desember av skadene han pådro seg i angrepet. Robert Anderson var brite og skytter om bord, han ble drept i angrepet. Telegrafisten Halvor Jæger Stensrød ble drept i angrepet. Tredjestyrmann Lars Nilsen ble drept i angrepet.

En navnløs grav

På en vakker og vel ivaretatt krigsskirkegård i Bari, er det reist 2.128 gravsteiner.

Tre nordmenn ble identifisert, navnene er hogd i stein. Krigsseileren fra Kjelvik var ikke en av disse. Slik det ser ut ble

Gustavsen revet i filler da bombene traff.

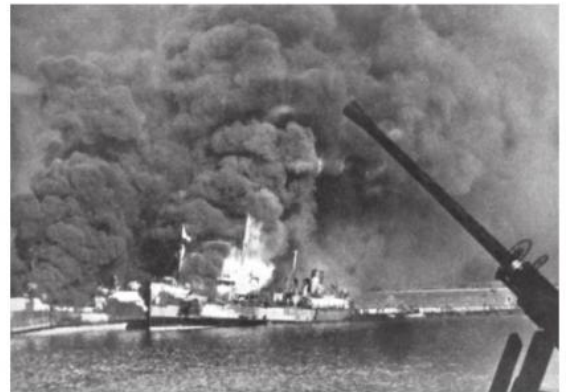
Han ligger, om han ble funnet, under en av de 170 gravsteinene med uidentifiserte omkomne. Agnar Ferdinand Gustavsen ble 38 år gammel, drept i angrepet på Bari.

Året etter ble hans søster Emma Ingebjørg revet bort, hun omkom da M/K Uløy forliste den 7. juli 1944 etter å ha blitt angrepet av fire sovjetrussiske fly. 12 passasjerer og tre besetningsmedlemmer døde. Emma Ingebjørg var kaptein i Frelsesarmeen, hun var på reise med M/K Uløy til sitt nye tjenestested Vadsø.

Agnars lillesøster ble 31 år gammel. Hun ble aldri funnet.

Kilder

Sjøforklaring D/S Norlom, Utdrag fra dekkdagbok og sjøforklaring D/S Lom
Utdrag fra dekkdagbok og sjøforklaring D/S Vest
Guri Hjeltnes, Handelsflåten i krig 1939-1945. Bd. 3. Sjømann, lang vakt, Oslo 1995: 324
Krigsropet 1. august 1944, omtale av Emma Ingebjørg Gustavsen Folketelling 1910 for Kjelvik
Wrecksite.eu
Warhistoryonline.no
Krigsseilerregisteret.no
Minnehallen.no
Våre Falne

Allierte skip brenner i havnen etter det tyske flyangrepet på Bari. FOTO: UKJENT VIA WIKIMEDIA COMMONS

Et tankskip forsvinner i et inferno av flammer under angrepet på Bari. FOTO: UKJENT

ROGER ALBRIGTSEN
avisa@sagat.no

